

Науковий керівник: Галус Олена Олександрівна доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, к.ю.н., доцент.

Драч Дмитро Леонідович

*здобувач вищої освіти факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема захисту прав та свобод людини має пріоритетний характер в умовах глобальних перетворень які відбуваються в сучасному світі. Права та свободи людини виступають тим засобом, за допомогою якого відбувається боротьба проти авторитарної влади. Ігнорування прав та свобод людини розглядається в сучасному світі як відкинення демократичних та правових цінностей. Через зростання збройних конфліктів протягом останніх двох десятиліть, набула розвитку концепція, що забезпечує безпеку особистості та яка носить назву human security. Дана концепція зайняла одне з центральних місць в міжнародному просторі, а використовувати її почали не тільки держави – члени ООН, але й деякі міжнародні організації, що носять як урядовий так і неурядовий характер [1].

Якщо говорити про сучасну міжнародно-правову систему, спрямовану на захист прав людини, то існує доволі широкий перелік міжнародно-правових актів, які у своєму змісті закріплюють універсальні права та свободи людини, які в будь якому випадку підлягають дотриманню. Проте, якщо говорити про проблеми, що виникають у зв'язку з військовими діями, то варто відзначити,

що дані процеси регулюються саме міжнародним правом, а регулювання даних проблем на національному рівні не завжди досить чітке. Тому, варто відзначити, що у зв'язку зі збройною агресією РФ проти нашої держави виникає нагальне питання у імплементації міжнародно-правових стандартів, якими врегульовані права та свободи людини в період збройних конфліктів в національну правову систему, що в свою чергу розвивало б правотворчий процес військового законодавства в Україні.

Розглядаючи особливості міжнародно-правових стандартів прав людини варто відзначити, що основою всього виступають міжнародні договори. Слід також звернутися до статті 9 Конституції України, де зазначається про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є частиною національного законодавства [3].

Вчені, розглядаючи дію норм військового законодавства у часі умовно здійснюють їх поділ на два види, а саме:

1. Право мирного часу;
2. Право військового часу [2].

Тому, на основі даної класифікації, міжнародно-правові стандарти прав людини диференціюють залежно від мирного або воєнного стану. При цьому, основна частина правових норм, що регулюють особливості правового статусу людини в період війни встановлюються саме в період мирного часу, проте, дані норми знаходять свою реалізацію з моменту, коли було розпочато військові дії. Тобто, ключовим етапом у процесі встановлення спеціального правового статусу людини виступає саме запровадження воєнного стану. Запровадження воєнного стану досить часто залежить від кризових ситуацій, для яких характерним моментом є застосування зброї.

Якщо говорити власне про міжнародне військове право та міжнародно-правові стандарти прав людини, то варто відзначити, що особливу роль у даних галузях відведено саме праву воєнного стану. Під правом воєнного стану варто було б розуміти сукупність правових норм, якими врегульовуються особливості правомірного застосування зброї зі сторони

держави та власне захист жертв військових конфліктів (цивільного населення, військовополонених, хворих та поранених). При цьому, дія таких правових норм чітко обмежена в інтервалі, тобто, початком застосування такого права виступає початок збройного конфлікту, в той час як кінцевою точкою застосування даного права є закінчення збройного конфлікту та повне його врегулювання.

Що стосується специфіки права воєнного стану, то слід відзначити, що воно в першу чергу складається з норм міжнародного гуманітарного права та інших зобов'язань держав, які вони взяли на себе та які обмежують застосування насильства відносно інших держав. При цьому, якщо говорити про міжнародно-правове регулювання даної галузі, то в рамках міжнародного права воно містить лише основоположні норми, основними адресатами яких є держава, в той же час, такі норми знаходять своє формальне вираження в національних нормативно-правових актах, адресатами яких вже виступають фізичні та юридичні особи. Як вже відзначалося, початком використання таких норм виступає фактичний початок збройного конфлікту, тобто, момент, коли в державі виникло право на колективну або ж індивідуальну оборону, в порядку, визначеному Статутом Організації Об'єднаних Націй. Формами ж закінчення застосування такого права буде слугувати припинення активних бойових дій або припинення стану війни. Якщо говорити про припинення активних бойових дій, то під даним процесом можна розуміти будь які форми перемир'я або ж капітуляція однієї із сторін. Щодо припинення стану війни, то даний процес може виражатися у формі прийняття мирного договору, інших договорів про припинення бойових дій, односторонні декларацій держав тощо. Тому, якщо говорити про часову сферу дії міжнародно-правових стандартів прав людини в умовах воєнного стану, то вона є доволі специфічною та тісно залежить від обставин, які виникають в ході такого конфлікту [2].

Тому, можна зробити висновки про те, що основоположним елементом в процесі забезпечення прав та свобод людини є не тільки імплементація норм

міжнародного гуманітарного права в національне законодавства чи створення механізмів притягнення до відповідальності за такі дії, але й створення механізму, який би здійснював превентивну діяльність в даній сфері, оскільки війна – це негативне соціальне явище, яке з нищівною силою впливає на всі сфери життєдіяльності суспільства.

Джерела:

1. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини :навч.-метод.посібник / за ред. Завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.

2. Кравцова М. О. Актуальні проблеми дотримання міжнародних стандартів захисту прав людини в умовах дії військового стану / М. О. Кравцова, О. Г. Кравцов // Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – Т. 1. – С. 458-461.

3. Конституція України від 28.06.1996 року. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 16.11.2022).

Науковий керівник: Федорова Тетяна Сергіївна к.ю.н., доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».